

Spis treści

Przedmowa	XIII

Część 1 **TEORIE POLITYCZNE**

1. Co to jest polityka?

Definiowanie polityki	4
Polityka jako sztuka rządzenia	6
Polityka jako sprawy publiczne	10
Polityka jako kompromis i konsensus	11
Polityka jako władza	13
Studiowanie polityki	15
Podejścia analityczne w nauce o polityce	15
Czy nauka o polityce może być dziedziną naukową?	19
Pojęcia, modele i teorie	22
Podsumowanie	27
Pytania do dyskusji	28
Lektury uzupełniające	28

2. Rządy, systemy i ustroje

Tradycyjne systemy klasyfikacji	30
Powody klasyfikacji systemów politycznych	31
Typologie klasyczne	32
Typologia „trzech światów”	34
Ustroje współczesnego świata	36
Poliarchie zachodnie	39
Nowe demokracje	42
Ustroje Azji Wschodniej	44
Ustroje islamskie	46
Ustroje wojskowe	47
Podsumowanie	49
Pytania do dyskusji	49
Lektury uzupełniające	50

3. Ideologie polityczne

Co to jest ideologia polityczna?	52
Liberalizm	54
Główne założenia liberalizmu	54
Liberalizm klasyczny	56
Liberalizm współczesny	57
Konserwatyzm	58
Główne założenia konserwatyzmu	58
Konserwatyzm paternalistyczny	60
Nowa Prawica	61

Socjalizm	63
Elementy socjalizmu	64
Marksizm	65
Socjaldemokracja	69
Trzecia droga	71
Inne tradycje ideologiczne	73
Faszyzm	73
Anarchizm	74
Feminizm	75
Enwironmentalizm	76
Fundamentalizm religijny	77
Koniec ideologii?	79
Podsumowanie	80
Pytania do dyskusji	81
Lektury uzupełniające	81

4. Demokracja

Definiowanie demokracji	84
Czym jest lud?	85
Jak lud powinien rządzić?	87
Jak daleko powinny rozciągać się rządy powszechne?	88
Modele demokracji	89
Demokracja klasyczna	89
Demokracja ochronna	90
Demokracja rozwijająca	92
Demokracja ludowa	94
Demokracja w praktyce: konkurencyjne stanowiska	96
Stanowisko pluralistyczne	97
Stanowisko elitystyczne	99
Stanowisko korporacjonistyczne	101
Stanowisko Nowej Prawicy	102
Stanowisko marksistów	103
Podsumowanie	105
Pytania do dyskusji	106
Lektury uzupełniające	106

5. Państwo

Czym jest państwo?	108
Konkurencyjne teorie państwa	111
Państwo pluralistyczne	112
Państwo kapitalistyczne	114
Państwo-Lewiatan	116
Państwo patriarchalne	118
Rola państwa	119
Państwa minimalne	120
Państwa rozwojowe	121
Państwa socjaldemokratyczne	122
Państwa skolektywizowane	123
Państwa totalitarne	124
Państwo „wydrążone”?	124
Globalizacja	124
Restrukturyzacja państwa	125
Zarządzanie subpaństwowe	126

Podsumowanie	127
Pytania do dyskusji	127
Lektury uzupełniające	128

Część 2 **NARODY A GLOBALIZACJA**

6. Narody i nacjonalizm

Czym jest naród?	132
Narody jako wspólnoty kulturowe	134
Narody jako wspólnoty polityczne	136
Rodzaje nacjonalizmu	138
Nacjonalizm liberalny	139
Nacjonalizm konserwatywny	142
Nacjonalizm ekspansywny	144
Nacjonalizm antykolonialny	147
Wielokulturowość	149
Przyszłość państwa narodowego	152
Podsumowanie	154
Pytania do dyskusji	155
Lektury uzupełniające	156

7. Polityka globalna

Rozumienie polityki światowej	158
Idealizm	159
Realizm	161
Pluralizm	163
Marksizm	163
Zmieniający się porządek światowy	165
Początek i koniec zimnej wojny	165
Porządek światowy w XXI wieku	168
Dynamika globalizacji	172
Tendencje globalizacyjne	172
Globalizacja: teorie i debaty	175
Regionalizacja	180
Unia Europejska	183
W stronę rządu światowego?	189
Organizacja Narodów Zjednoczonych	191
Podsumowanie	195
Pytania do dyskusji	196
Lektury uzupełniające	196

8. Terytorium, grupa etniczna, wspólnota

Centralizacja czy decentralizacja?	200
Relacje centrum – peryferie	202
Państwa federalne	203
Państwa unitarne	209
Polityka etniczna i polityka wspólnoty	214
Powstanie i rozwój polityki etnicznej	214
Polityka wspólnoty?	217
Podsumowanie	219
Pytania do dyskusji	220
Lektury uzupełniające	221

Część 3 INTERAKCJE W POLITYCE

9. Gospodarka i społeczeństwo

Systemy ekonomiczne	226
Kapitalizmy świata	228
Odmiany socjalizmu	235
Czy istnieje ekonomiczna „trzecia droga”?	239
Społeczeństwo: struktura i podziały	241
Klasa społeczna	242
Rasa	246
Płeć kulturowa	247
Podsumowanie	249
Pytania do dyskusji	250
Lektury uzupełniające	250

10. Kultura polityczna, komunikacja i legitymizacja

Polityka a świadomość ludzka: kultura i komunikacja	252
Kultura obywatelska czy ideologiczna hegemonia?	253
Mass media i komunikacja polityczna	256
Spadek społecznego zaufania?	261
Legitymizacja i polityczna stabilność	264
Legitymizowanie władzy	264
Kryzys legitymizacji	267
Dlaczego wybuchają rewolucje?	269
Podsumowanie	275
Pytania do dyskusji	276
Lektury uzupełniające	276

11. Reprezentacja, wybory i głosowanie

Reprezentacja	278
Teorie reprezentacji	279
Wybory	284
Funkcje wyborów	286
Systemy wyborcze: debaty i kontrowersje	287
Znaczenie wyborów	296
Zachowania wyborcze	298
Teorie głosowania	299
Podsumowanie	303
Pytania do dyskusji	303
Lektury uzupełniające	304

12. Partie i systemy partyjne

Polityka partii	306
Rodzaje partii	308
Funkcje partii	310
Organizacja partii: gdzie znajduje się władza?	316
Systemy partyjne	319
Systemy jednopartyjne	320
Systemy dwupartyjne	322
Systemy wielopartyjne z partią dominującą	323
Systemy wielopartyjne	325
Zanikanie partii?	327
Podsumowanie	330

Pytania do dyskusji	331
Lektury uzupełniające	331

13. Grupy, interesy i ruchy społeczne

Polityka grupowa	334
Rodzaje grup	335
Modele polityki grupowej	338
Wzorce polityki grupowej	344
Ruchy społeczne	352
Nowe ruchy społeczne	352
Podsumowanie	356
Pytania do dyskusji	357
Lektury uzupełniające	357

Część 4 MACHINA PAŃSTWA

14. Konstytucje, prawo i sądownictwo

Konstytucje	362
Klasyfikacja konstytucji	363
Cel konstytucji	369
Czy konstytucja ma znaczenie?	372
Prawo	374
Prawo, moralność i polityka	374
Sądownictwo	377
Czy sędziowie są upolitycznieni?	378
Czy sędziowie wpływają na politykę?	380
Podsumowanie	383
Pytania do dyskusji	384
Lektury uzupełniające	384

15. Zgromadzenia

Rola zgromadzeń	386
Systemy parlamentarne i prezydenckie	387
Funkcje zgromadzeń	391
Struktura zgromadzeń	396
Jedna czy dwie izby?	396
Systemy komisji	399
Zgromadzenia w działaniu	401
Czy zgromadzenia tworzą politykę?	401
Dlaczego słabnie znaczenie zgromadzeń?	405
Wzrost znaczenia zgromadzeń?	407
Podsumowanie	408
Pytania do dyskusji	409
Lektury uzupełniające	409

16. Władza wykonawcza

Rola egzekutywy	412
Kto jest kim we władzy wykonawczej?	412
Funkcje egzekutywy politycznej	414
Kto rządzi we władzy wykonawczej?	416
Prezydenci	417
Premierzy	422
Gabinety	427
Polityka przywództwa	429

Teorie przywództwa	430
Style przywództwa	433
Podsumowanie	436
Pytania do dyskusji	437
Lektury uzupełniające	437

17. Biurokracja

Teorie biurokracji	440
Model racjonalno-administracyjny	441
Model bloku władzy	443
Model przerostu biurokracji	444
Rola biurokracji	446
Funkcje biurokracji	446
Organizacja biurokracji	449
Biurokratyczna władza: poza kontrolą?	454
Źródła władzy biurokratycznej	454
Jak można kontrolować biurokratów?	457
Podsumowanie	462
Pytania do dyskusji	463
Lektury uzupełniające	464

18. Armia i policja

Wojsko i polityka	466
Rola armii	468
Kontrola nad armią	475
Kiedy wojsko przejmuje władzę?	477
Policja i polityka	481
Rola policji	482
Kontrola polityczna i odpowiedzialność formalna	486
Podsumowanie	489
Pytania do dyskusji	490
Lektury uzupełniające	490

Część 5 REALIZACJA POLITYKI PAŃSTWOWEJ

19. Proces polityczny i działanie systemu

Proces polityczny	494
Teorie podejmowania decyzji	494
Fazy procesu politycznego	499
Działanie systemu	508
Kryterium stabilności	508
Kryterium dobrobytu materialnego	510
Kryterium statusu obywateli	512
Kryterium demokratyczności	513
Podsumowanie	515
Pytania do dyskusji	516
Lektury uzupełniające	517

Bibliografia	519
Indeks nazwisk	531
Indeks rzeczowy	539
Spis terminów i definicji	551
Źródła ilustracji	555